

шиот народ и останатите народности за кои Карев несребично се залагаше и го положи својот живот пред олтарот на слободата на Македонија ги оживотворија неговите следбеници во време на Народната револуција.

Нашиот народ заедно со другите народности, одбележувајќи ја 61-годишнината од херојската смрт на Никола Карев и плејадата загинати борци за највозвишените идеали кои денеска претставуваат наша радосна сегашност му ја оддава својата длабока почит и топла признателност. Никола Карев со својата предана револуционерна и социјалистичка дејност како борец и водач во борбата против сèкакво потисништво претставува светла страница во историјата не само на нашето работничко движење, туку и во историјата на македонското национално ослободително дело.

Гл. Тодоровски

ЕДЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА УБИСТВОТО НА ДАМЕ ГРУЕВ

Во една борба во близината на селото Русиново, Беровско, на врвот Петлец, на 23 декември 1906 година, загина еден од основачите и водачите на ВМРО, Даме Груев. Неговото загинавање, според нас, во историската наука сè уште не е точно утврдено. И досегашните биографии за животот и дејноста на Даме, по прашањето за неговото загинавање, немаат идентични ставови. Постојат разлики во толкувањето начинот на загинавањето, фотографирањето на мртвото тело на Даме и сл. И со написот на К. Пенушлиски во списанието „Историја“, I/1, 1965, ни се чини, замаглувањето околу загинавањето на Даме и понатаму останува непрочистено.

Работејќи во Дипломатскиот архив при Државниот секретаријат за надворешни работи на СФРЈ во Белград, дојдовме до еден извештај на Владимир Љотиќ, генерален конзул на Србија во Солун, кој се однесува на убиството на Даме Груев. Во извештајот, што подолу ќе го приложиме, се гледа дека и турските власти во почетокот не знаеле кој е убиен во споменатата чета. Дури подоцна, при крајот на годината или во почетокот на 1907, турските органи дознале за вистинската состојба, дека во четата бил лично Даме Груев, дека во борбата бил ранет и дека од раните подлегнал. Исто така, досега беше познато дека фотографот што го фотографирал мртвото тело на Даме бил Гаврил Зограф, од Берово. Во извештајот се тврди дека фотографијата на мртвото тело на Даме ја направил австриски реформен офицер од Скопје, кој бил член на комисијата за идентификација.

Не сметаме за нужно да истакнуваме што значело убиството на Даме за Организацијата и какви последици имало за неа, а и каков триумф претставувало убиството на Даме за турските органи. Дури и српскиот конзул фотографијата на мртвото тело на Даме ја сметал за голем трофеј и молел да биде сочувана за него.

Факт е дека податоците што во извештајот ги дава српскиот конзул во Солун, добиени непосредно од турските органи во Солун, не треба да се сметаат за апсолутно точни. Меѓутоа, сепак, треба да се истакне дека неговата близина со турските органи му овозможувало да дојде до веродостојни податоци.

Еве го извештајот:

„ГЕНЕРАЛНИ КОНСУЛАТ

Краљевине Србије

Пов. Но. 36

Солун, 17 јануари 1907.

Господине министре,¹⁾

По повод испратениот извештај од нашето софиско застапништво, — ПП Но. 6340, од 9-ог ов. м., односно од загинавањето на Дамјан Груев, во селото Русиново (Малеш), сметам за потребно да Ви соопштам некои податоци.

Порано, по еден повод, Ви јавив дека на 10-ти декември мин. год. во Малешевскиот крај, во село Русиново турската патрола наишла на една бугарска²⁾ чета и ја согрела. Во таа чета требало да бидат: Санде Китанов, Пере Тошев и Лефтеров — како што гласеше првиот извештај. Сите спомнати загинале: но за Лефтеров сигурно се знае дека загинал. Дури при крајот на годината, или во почетокот на новата, се дозна вистинската состојба: дека во таа чета бил и Дамјан Груев, дека не загинал на местото, туку дека е ранет и дека набрзо им подлегнал на раните и е закопан некаде во околината на село Русиново. Заради проверка, одовде, веднаш е наредено веднаш да се упати специјална комисија во Русиново да го пронајде Дамјановиот гроб, да го откопа и да го фотографира неговото мртво тело, па таа фотографија да ја упатат ваму. Тоа, се разбира, веднаш е извршено, а фотографијата ваму испратена ја потврди автентичноста на Дамјан Груев, па веќе не може да постои сомневање дека загинал.³⁾

Бев среќен да добијам една снимка од таа фотографија на мртвиот Дамјан. Овде, во прилог, Ви ја праќам во засебен коверт, и сами да ја проверите лично, или преку луѓе кои го познавале Дамјана. Јас не го познавав, но според неговата слика во „Македоно-одрински преглед“ Но. 21 — приложената снимка го претставува Груев.

¹⁾ Извештајот е во ракопис и пишуван со кирилска азбука. Адресиран е на Никола Пашиќ, министер-претседател и министер за надворешни работи на Српската влада, во Белград.

²⁾ Во духот на линијата на Српската влада за непризнавање на македонската народност, сè што било против таквата линија во Македонија, српските органи го крстувале во бугарско.

³⁾ Како што е познато, во четата покрај Даме биле убиени и војводата Сандо Китанов, Атанас Карчев и неколкумина четници.

Приложената фотографска снимка би требало да се сочува; би можело да се стори таа убаво да се репродукува и зголеми во некој наш весник, па така и Бугарите да ја добијат; но приложената снимка, како оригинал, треба да се сочува. Вакви снимки има само неколку, сметајќи ја и приложената. Ако Вие, господине министри, не би сакале да ја сочувате за себе, тогаш Ве молам да ја сочувате за мене, или да ми ја вратите, кога веќе не ќе Ви треба. Мртвиот Груев го снимил еден австриски офицер од Скопје, кој бил член на спомнатата комисија.⁴⁾

Влад. Љотик⁴⁵⁾

А. Апостолов

КРАТОВСКО ВО ВРЕМЕ НА ИЛИНДЕНСКОТО ВОСТАНИЕ

I

Увод

Со создавањето на ТМРО, уште во првите наредни години таа влијаеше да се создаваат месни организации во одделни краишта на Македонија. Уште во почетокот на 1894 година во Кратово бил создаден „Революционерен кружок“. Негови основачи биле — Јосиф Даскалов и Пант. Кусев.¹⁾ За проширување мрежата на Организацијата во Кратовско многу придонела дејноста на Гоце Делчев, кој по тоа време беше учител во Штип. Тогаш многу значаен револуционерен пункт во Кратовско стана Лесновскиот манастир и тоа благодарејќи на неговиот игумен Козма „еден од најпреданите и воодушевени приврзаници на Делото“.²⁾ Оваа прва фаза на организациона активност во Кратовско беше прекратена со познатата „Виничка афера“ (1897)

⁴⁾ Ова тврдење може да се прими како точно, со оглед на фактот дека убиството станало на територијата која спаѓала во реонот на австриските реформни офицери, па според веќе утврдената практика, на сите увиди на теренот по завршените судири, палење на села од страна на војници и чети и сл. присуствувале и реформните офицери.

⁵⁾ Дипломатски архив при Државниот секретаријат за надворешни работи, Белград, Политичко просветно одделение, Ф-IV, ред. број 175/1907 година. Примено и заведено под ПП 251 од 19-I-1907 година.

На грбот од актот стои следново: „Овај извештај чиновниците Министерства не покажувати. Прочитано г. Министру, у акта, „Др МС“ Иницијалите „Др МС“ се однесуваат на тогашниот шеф на Конзуларното одделение д-р М. Спалајковиќ. Снимката не беше сочувана со извештајов. Не дознавме на чиј албум станала сопственост. Исто така, интересно е зошто чиновниците на Министерството не требало да бидат запознати со содржината на актот, како веќе било традиција со некои други акти од таков карактер.

¹⁾ Изъ дневника на Н. Пасковъ, „Иллюстрация Илинденъ“, година VII, книга 4-5, София, 1935, страна 18.

²⁾ К. Кондовъ, Гоце Дѣлчевъ и другаритѣ му. Сборникъ „Илинденъ“ кн. V, София, 1926, страна 143.